

LEO FREUND – UN MUZICIAN DESĂVÂRȘIT

LEO FREUND – A PERFECT MUSICIAN

Maria BODO,

doctor, conferențiar universitar,

Universitatea de Vest din Timișoara, România

During the years Leo Freund, considered Timișoara's pianist, very often appeared in front of the audience, as instrumentalist in piano recitals, even as choir master. It is worth mentioning his availability to accompany famous soloists arrived to Timișoara from all over the world. He was well-known and recognized in music temples such as Vienna. However, his name is not mentioned in the music lexicon Muzicieni din România written by Viorel Cosma.

Viața muzicală a Timișoarei în perioada interbelică poate fi considerată una de excepție. În acest sens am întocmit un tabel cu evenimentele muzicale ale perioadei 1920-1929, în care au fost angajați soliști veniți din străinătate. Această listă cuprinde 142 de concerte¹, ceea ce înseamnă cca. 14 apariții într-un an. Ne-am bucura dacă azi, în cu totul alte condiții, această cifră s-ar realiza.

Timișoara cu o astfel de viață muzicală îl are, în februarie 1920, pe Leo Freund pe podiumul de concerte la o seară de sonate cu Marta Schwenk, ca peste patru decenii, la un alt început, prima stagiune a Filarmonicii timișorene nou înființate, în 1948, tot el să fie primul solist al stagiunii, la pupitrul dirijoral fiind Mircea Popa². Chiar dacă pe scenele muzicale ale Timișoarei și ale Banatului au evoluat, în prima jumătate a secolului trecut mai mulți pianiști locali de seamă – printre care-i amin-

tim pe Tolnay Béla, Alma Cornea-Ionescu, Friedmann Andor, Emil Mihail, Gabriela Dobrozemsky, Erdély Izolda, Kardos Magda, Geró-Philipp Ella, Irsay Nándor – cel mai constant și cel mai recunoscut solist instrumentist a fost Leo Freund. Acest muzician cu calități interpretative de excepție, ce i-ar fi asigurat succesul și pe alte scene, mai mari, mai în atenția Europei muzicale, a apărut în decursul anilor, în fața publicului mult iubit de sute de ori. Cele mai frecvente prezențe ale sale au fost ca și acompaniator al unor soliști și cântăreți renumiți, din întreaga lume.

Piața centrală a cartierului Fabric din Timișoara, a găzduit în decursul timpului mai multe personalități de seamă pentru viața culturală a orașului de pe Bega. În domeniul muzicii, îl putem aminti pe profesorul și compozitorul Hoós János. Cel mai de seamă muzician din această parte a orașului a fost, incontestabil, Leo Freund, un pianist eminent, artist cunoscut și recunoscut în Europa Centrală, care a concertat în mai toate orașele importante din această macro-regiune.

---

¹ Ca anexă la acest articol prezentăm tabelul cu evoluția pianiștilor în perioada 1920-1929.

² Vezi: I. Tomi, *Filarmonica Banatul la 50 ani, op. cit.* p. 14.

Pianistul și profesorul Leo Freund a locuit și crescut la casa cu numărul 4, al cărui proprietar a fost tatăl său, comerciantul Illés Freund, chiar dacă pianistul s-a născut în comuna timișeană Topolovățul Mare (la 15 septembrie 1892, decedat în anul 1972 la Timișoara). Freund a fost un artist profund și cum se spune azi: un manager activ, un organizator zelos și destoinic a vieții muzicale din Timișoara.

A urmat și terminat cursurile școlii medii la Timișoara la Școala Superioară Reală de Stat din cartierul Fabric, unde ca elev din clasele superioare își pune deja în evidență talentul său de artist interpret. Des a uluit și a impresionat cu interpretarea sa artistică pe colegii, profesorii, spectatorii săi la sărbătorile școlare. O perioadă de timp a fost coleg cu Arnold Hauser, care avea să devină filozof și sociolog al artei, de renume mondial. După obținerea diplomei de bacalaureat, s-a înscris la Academia de Muzică din Viena. În anii primului război mondial a fost înregimentat în armată. După ani mulți în slujba frontului, revine la Viena, pentru a-și continua și desăvârși studiile muzicale.

La Academia de Muzică, la secția de interpretare artistică, a fost studentul celor mai renumiți pedagogi ai Vienei: Paul Weingartner, Julius Wolfsohn și Richard Robert. Maeștrii săi au fost adepții și propovăduitorii interpretării pianistice moderne și expresive. În posesia unei pregătiri solide, temeinice și multilaterale, Freund revine, în anul 1918, pe meleagurile natale, în Banatul ajuns teritoriu al României. În primii ani ai anilor 1920, ca muzician tânăr, a fost membru al cercului de prieteni denumit Societatea *Kékgolyó* (Bila albastră), unde se adunau tinerii scriitori, artiști plastici, și muzicieni timișo-

reni, societate care a luat ființă și și-a ținut adunările la cafeneaua Kronprinz ce funcționa în incinta Teatrului. Aici, Leo Freund cânta adesea la pian și pentru plăcerea și bucuria prietenilor, a colegilor artiști dar și din dorința de a se remarca, dar scopul său principal a fost să debuteze ca artist instrumentist în cadrul concertelor.

De la mijlocul anului 1920 concertează regulat la Timișoara. Recitalurile sale sunt de succes, pentru că interpretează capodopere ale clasicilor literaturii muzicale universale, compuse pentru pian. A interpretat publicului lucrări pentru pian de Mozart, Beethoven, Liszt, Chopin, Schumann, Brahms, cu profundă predilecție, cu exemplară intuiție, transpunere și expresivitate. Include în repertoriul său și lucrări de factură nouă, mai îndrăznețe din punct de vedere sonor, fiind deschizător de drumuri pe scene ale Timișoarei. Ca pianist solist, a colaborat, încă din primii ani ai deceniului cu orchestrele simfonice ale vremii, ce funcționau în cadrul Societății Iubitorilor de Muzică respectiv Societatea Amicii Muzicii, și cu orchestra orășenească. La cerere, a acceptat colaborarea cu corurile din Timișoara, participând și la concertele ținute de aceștia. Legătură durabilă și strânsă a avut cu corul Temesvári Magyar Dalárda, (Reuniunea Corală Maghiară din Timișoara), formație care l-a avut ca dirijor pe Gokler Antal, mai apoi Szegő Ferenc. Pianistul Freund Leó a fost acela care a inițiat înființarea și a dirijat orchestra reuniunii corale. În 1927, apare pentru prima dată în fața publicului ca dirijor de orchestră.

După cum se poate citi în presa vremii (ziarului *Temesvári Hírlap* din 11 ianuarie 1927, cotidianul *Déli Hírlap*, din 11 februarie 1927), într-un

timp relativ scurt s-a adunat o mare orchestră de șaiszeci de membrii, care sub conducerea artistului pianist Freund Leó, îndată au început să muncească. Orchestra și corul apar în fața publicului cu lucrări de F. Erkel, K. Goldmark, Lányi Ernő și Johannes Brahms, dar și cu lucrări ale unor compozitori timișoreni, cum ar fi Vilhelm Ferch (lucrarea *Un gând mă doare*), G. Frank (balada simfonică intitulată *Simon Judit*), solourile fiind interpretate de Sűveges Aranka solistă de operă, Liubița Udiczky, Eugen Klank și Horváth Antal.

În anul 1928 Freund a însoțit Reuniunea Corală Maghiară din Timișoara și în turneul din Olanda, care a avut loc în cadrul acțiunilor culturale organizate cu ocazia Jocurilor Olimpice de Vară. Cu o interpretare perfectă a prelucrărilor compozițiilor corale compuse de G. Zichy, Lányi Ernő, Henri von Niereuvenhaven, G. Revfy, Guido Pogatschnigg, corul a câștigat premiul întâi la concursul internațional, concurs la care au luat parte 87 coruri de pe toate meleagurile lumii. Pianistul Leo Freund a interpretat în sala de concerte olandeză a concursului, Rapsodia I-a de Liszt precum și alte două lucrări originale.

La începutul lui februarie 1930, Corala Maghiară a organizat un concert grandios, când numărul membrilor corului mixt a crescut și a ajuns la 120, sub conducerea dirijorului Szegő Ferenc au interpretat în cinstea vicepreședintelui uniunii, lucrarea intitulată *Odă pentru pădure* a compozitorului Henrik Veyts și fragmente din oratoriul *Creațiunea* de Haydn, cu concursul solistului J. Klank. Pianistul timișorean Freund Leó care a pregătit orchestra, a interpretat *Poloneza pentru pian în La major* de

Chopin, precum și Concertul pentru pian de Mozart, *Încoronarea*.

Leo Freund a susținut, începând cu anul 1924, cu regularitate recitaluri de pian. Este, poate, forma de exprimare cea mai liberală și, totodată, cea mai responsabilă. Deciziile îi aparțin în totalitate solistului, nu trebuie să țină cont de factori exteriori demersului său, fiind, în același timp, și sub imperiul singurătății în fața publicului. Astfel, am putea afirma că cea mai dificilă sarcină pentru un artist interpret este acest gen de muzică. Ca și pianist interpret Leo Freund a concertat în fața publicului în numeroase orașe bănățene și ardelenene. A concertat la Arad, Lugoj, Oradea, Brașov, Cluj, dar a apărut și în recitaluri la Viena, Montreux și Amsterdam. La aceste concerte a interpretat mai ales lucrări pentru pian de Beethoven, Mozart, Schubert, Liszt, Chopin, Schumann. Renumele însă și l-a fundamentat între anii 1920-1930 ca și acompaniator receptiv și sensibil înainte de toate, a soliștilor vocali și instrumentiști străini veniți să concerteze în Banat și Ardeal. Birourile de impresariat artistice române și străine, cu cel mai mare rang și prestigiu au luat în considerare în general serviciul lui Freund atunci când a sosit în România vreun artist de renume, fără acompaniator. În perioada dintre cele două războaie mondiale, Freund a avut turnee cu mai mulți soliști de rang internațional în Ardeal și Banat.

Activitatea de bază a pianistului a fost, în toată perioada interbelică, cea de profesor de pian. Spre deosebire de alți pianiști din Timișoara interbelică, Tolnay Béla, Alma Cornea-Ionescu, Emil Mihail sau Nándor Irsay, nu este angajat la conservatorul comunal ca profesor, nici organist

sau capelmaistru la vreo biserică – lucrează în studioul său particular. Pentru profesorul, impresarul și pianistul Freund instalarea comunismului aduce schimbări esențiale. Salonul său muzical, din Piața Traian, consacrat printr-o activitate de un deceniu și jumătate, se va închide datorită naționalizării. Pe de altă parte, noul sistem politic aduce Timișoarei două instituții, mult râvnite de muzicieni: Filarmonica de stat și Institutul de Artă, o instituție de învățământ superior. Primul concert al filarmonicii îl are ca solist pe Leo Freund, care

devine profesor la noul institut, unde va funcționa până la ieșirea la pensie.

În decursul anilor, Freund a apărut în fața publicului mult iubit, de sute de ori, cele mai frecvente prezențe ale sale au fost ca și acompaniator al unor soliști renumiți, din întreaga lume. Și, totuși, numele lui nu apare nici în lexiconul muzical *Muzicieni din România*, ajuns la al 8-lea volum, semnat de Viorel Cosma, dar nici în *Zenei Lexikon*, de trei volume impresionante, editat la Budapesta în 1965.

Grapă Mihaela

ARTĂ ȘI EDUCAȚIE ARTISTICĂ

REVISTĂ DE CULTURĂ, ȘTIINȚĂ ȘI PRACTICĂ EDUCAȚIONALĂ

